

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فقه ۱

درس تمهیدی فی الفقه الاستدلالی

سطح ۲

درس ۲۲

استاد: حجت الاسلام و المسلمین امینی

آموزشیار: سید هادی ساجدی

مقدمه

استحاضه از دیگر موجبات غسل است که لازم است از نظر موضوع و حکم از حیض باز شناخته شود . امری که این درس عهده‌دار انجام آن است.

تعریف استعاضه، ویژگی‌های آن، اقسام و در نهایت احکام مربوط به هر قسم از استحاضه از جمله موضوعات مورد بحث این درس است.

پس از اتمام تعریف استحاضه و بیان احکام آن ، نوبت به بررسی ادله‌ی آنها می‌رسد، در این درس دلیل چهار مبحث از احکام و مباحث استحاضه بیان و باقی مباحث بمدرس آینده موکول می‌گردد.

قبل از ورود به بحث استحاضه، دلیل حرمت نزدیکی با حائض و همچنین یکسانی غسل حیض و جنابت که از بحث حیض باقی مانده است را بررسی می‌کنیم.

متن عربی

۱۲- و اما حرمة وطئها، فلقوله تعالى: «وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ».

و اما كفاية الانقطاع –بالرغم من اقتضاء الاستصحاب بقائ الحرمة- فلصحيحة محمد بن مسلم: «المرأة ينقطع عنها الدم دم الحيض في آخر أيامها. قال إذا أصاب زوجها شبق فليأمرها فلتغتسل فرجها ثم يمستها ان شاء قبل ان تغتسل» و غيرها. و اما ما دل على المنع و انه «لا، حتى تغتسل»، فمحمول على الكراهة طبقاً لقاعدة لزوم التصرف في الظاهر بقريظة الصريح، حيث ان العرف يوول الاول لحساب الثاني و يرى الثاني قريظة على التصرف في الاول.

۱۳- و اما ان غسلها كغسل الجنابة، فلانه لم ترد للغسل كيفية اخرى مغايرة لغسل الجنابة و ذلك يكفي لاثبات الوحدة و الا فلا بد من البيان بعد شدة الابتلاء.

على أنه ورد في موثقة الحلبي عن أبي عبد الله عليه السلام: «غسل الجنابة و الحيض واحد».

الاستحاضة و بعض احكامها

الاستحاضة دم يخرج في غير وقت العادة الشهرية و الولادة، و ليس من جرح أو بكارة.

و يكون في الغالب أصفر باردا رقيقا لاحرقه فيه عكس دم الحيض

ولاحدًا لقليله و لا لكثيره و لا يلزم فصل أقل الطهر بين أفراده.

دم الاستحاضة على أقسام ثلاثة: قليل لا يغمس القطنه، و كثير يغمسها و لا يسيل، و أكثر يغمسها و يسيل.

و المشهور ان حكم الأوّل و جوب الوضوء لكل صلاة مع تبديل القطنه او غسلها.

و حكم الثاني مضافاً إلى ما ذكر الاغتسال مرة واحدة. و المعروف كونه قبل صلاة الصبح.

و حكم الثالث مضافاً الى ما ذكر الاغتسال ثلاث مرّات لصلاة الصبح و الظهرين و العشاءين. و قيل بعدم وجوب الوضوء

في القسم المذكور.

و المستند في ذلك:

۱- اما تحديد دم الاستحاضة بما ذكر، فهو من الامور الواضحه الوجدانية.

۲- و اما كونه بما ذكر من الصفات، فلصحيحة حفص بن البختري –التي تقدمت الاشارة لها في الحيض- و غيرها.

۳- و اما انه لا حدّ لقليله و لا لكثيره، فلاطلاق الأخبار.

۴- و اما عدم اعتبار فصل أقل الطهر بين أفراده، فلاطلاق الأخبار أيضا.

ادلّه احكام حيض

دليل حرمت نزدیکی با زن حائض

نزدیکی با حائض حرام است. دلیل این حرمت آیه شریفه^۱ قرآن است که به صراحت دستور داده است: به زنان در ایام حیض نزدیک نشوید تا اینکه پاک شوند. مراد از عدم نزدیکی به زنان در ایام حیض پرهیز از همبستر شدن با آنان است.

محل بحث در اینجا این است که آیا قبل از غسل و به مجرد قطع شدن خون می‌توان با زن نزدیکی کرد و یا جواز نزدیکی منوط به غسل پس از انقطاع است؟ اگر معیار، اصل عملی باشد، باید گفت نزدیکی بلزن قبل از غسل جایز نیست؛ زیرا پس از انقطاع و قبل از غسل شک در بقای حرمت پیش می‌آید و حکم به بقای حرمت را استصحاب می‌کنیم.

اما قبل از اصل عملی باید به سراغ روایات رفت. در این بحث دو دسته روایت وجود دارد:

دسته اول: روایاتی مانند صحیح محمد بن مسلم^۲ که در آنها تصریح شده است مرد پس از انقطاع خون و قبل از پاکی می‌تواند با همسرش همبستر شود.

دسته دوم: روایاتی که ظهور در نهی از همبستر شدن قبل از غسل دارند. مثل روایتی^۳ که در پاسخ به سوالی در این باره می‌فرماید: نه (جایز نیست)، تا اینکه غسل کند.

دسته اول تصریح به جواز دارد و دسته دوم با استفاده از صیغه نهی، ظهور در حرمت دارد. بر اساس قواعد اصولی، نصّ بر ظاهر مقدم است و باید ظاهر را بر آن حمل کرد. بنابراین دسته دوم حمل بر کراهت می‌شود و با این حکم بین دو دسته روایت جمع می‌شود.

این جمع مبنای عرفی دارد؛ چرا که عرف نصّ را ملاک تصرّف در ظاهر می‌داند.

دلیل یکسان بودن کیفیت غسل حیض و جنابت

غسل حیض در کیفیت انجام، مانند غسل جنابت است. دو دلیل برای اثبات این یکسانی وجود دارد:

دلیل اول: غسل جنابت از مسائل مورد ابتلا در زمان معصومین (ع) نیز بوده است. بر این اساس اگر کیفیتی متفاوت با غسل جنابت داشت، باید بدون شک در منابع روایی سخنی از آن به میان می‌آمد. لذا از اینکه کیفیت متفاوتی برای آن گزارش نشده است، روشن می‌شود که تفاوتی با غسل جنابت ندارد.

دلیل دوم: در موثقه حلبی^۴ از امام صادق (ع) آمده است که کیفیت غسل جنابت و حیض یکسان است.

تطبیق

۱۲- و اما حرمة وطئها، فلقوله تعالى: «وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ».

۱. البقرة: ۲۲۲.

۲. وسائل الشیعة الباب ۲۷ من أبواب الحيض الحديث ۲.

۳. وسائل الشیعة الباب ۲۷ من أبواب الحيض الحديث ۷.

۴. وسائل الشیعة الباب ۲۳ من أبواب الحيض الحديث ۱.

و اما حرمت نزدیکی با زن، پس به دلیل سخن خداوند متعال است (که می فرماید): «و از تو درباره حیض سوال می کنند، بگو چیز زیانلوی است. و (در ایام حیض) به زنان نزدیک نشوید (همبستر نشوید) تا پاک شوند.» و اما کفایة الانقطاع - بالرغم من اقتضاء الاستصحاب بقای الحرمة - فلصحیحة محمد بن مسلم: «المرأة ينقطع عنها الدم دم الحيض في آخر أليها».

و اما کافی بودن انقطاع خون - علی رغم اینکه استصحاب مقتضی بقای حرمت است - پس به دلیل صحیحه محمد بن مسلم است (که در آن آمده است): «خون حیض در آخرین روزهای (قاعدگی) زن از او قطع می شود.

قال: إذا أصاب زوجها شبق فليأمرها فلتغسل فرجها ثم يمستها ان شاء قبل ان تغتسل» و غیرها.

فرمود: اگر شوهر زن دچار شهوت شد پس می تواند زنش را امر کند پس زن باید فرجش را بشوید سپس مرد اگر بخواهد (می تواند) قبل از اینکه زن غسل کند با او نزدیکی کند. و غیر این صحیحه.

و اما ما دل علی المنع و انه «لا، حتی تغتسل»، فمحمول علی الکراهة طبقا لقاعدة لزوم التصرف فی الظاهر بقرینة الصریح

و اما روایاتی که دلالت بر منع از نزدیکی (قبل از غسل) دارند و اینکه «نه) نزدیکی جایز نیست) تا اینکه زن غسل کند»، پس بر اساس قاعده لزوم تصرف در ظاهر به قرینه نص، بر کراهت حمل می شوند حیث ان العرف یوولّ الاول لحساب الثانی و یری الثانی قرینة علی التصرف فی الاول.

چرا که عرف دسته اول را به نفع دسته دوم تاویل می برد و دسته دوم را قرینه ای برای تصرف در دسته اول می داند.

۱۳- و اما ان غسلها كغسل الجنابة، فلانه لم ترد للغسل كيفية اخرى مغايرة لغسل الجنابة و ذلك يكفي لاثبات الوحدة و الا فلا بدّ من البیان بعد شدّة الابتلاء.

و اما اینکه غسل حائض مانند غسل جنابت است، پس به این دلیل است که برای غسل حائض کیفیتی متفاوت با غسل جنابت وارد نشده و این عدم ورود کیفیت جدید، برای اثبات وحدت (دو نوع غسل) کافی است و اگر کیفیت غسل حائض متفاوت بود، با توجه به مورد ابتلای شدید بودن باید بیان می شد.

علی أنه ورد فی موثقة الحلبي عن أبي عبد الله عليه السلام: «غسل الجنابة و الحيض واحد».

علاوه بر اینکه در موثقة حلبی از امام صادق (ع) آمده است: «غسل جنابت و حیض یکسانند».

Sc01 → ۹:۴۹

تعریف استحاضه

استحاضه خونی است که در غیر وقت عادت ماهیانه و در غیر زمان ولادت خارج می شود و منشا آن زخم یا پاره شدن پرده بکارت نیست.

خونی که در وقت عادت خارج می شود حیض است و خونی که هنگام ولادت فرزند و بعد آن جاری می شود نفاس است.

ویژگی های استحاضه

خون استحاضه بر خلاف حیض غالباً زرد رنگ، رقیق و بدون سوزش است. استحاضه می تواند تنها یک لحظه و یا روزها جریان داشته باشد؛ بنابراین در قلت و کثرت حد معینی ندارد. همچنین لازم نیست بین دو استحاضه یک پاکی فاصله شود بر خلاف حیض که باید بین دو خون حداقل ده روز (اقل طهر) فاصله باشد تا خون دوم حیض به حساب آید.

اقسام استحاضه

استحاضه بر سه قسم است:

قلیله: اگر پنبه ای در فرج قرار گیرد، تنها ظاهر آن خونی می شود و خون به داخل آن نفوذ نمی کند.
متوسطه: اگر پنبه ای در فرج قرار گیرد، خون به داخل آن نفوذ کرده اما از آن جاری نمی شود.
کثیره: اگر پنبه ای در فرج قرار گیرد، خون به داخل آن نفوذ کرده و از سوی دیگر جاری می شود.
مؤلف کتاب متوسطه را کثیر و کثیره را اکثر نامیده است.

اقسام استحاضه

قلیله: اگر پنبه ای داخل فرج قرار داده شود، تنها ظاهر آن خونی می شود.	}	اقسام استحاضه
متوسطه: اگر پنبه ای داخل فرج قرار داده شود، خون به داخل آن نفوذ کرده اما از آن جاری نمی شود.		
کثیره: اگر پنبه ای داخل فرج قرار داده شود، خون به داخل آن نفوذ کرده و از سوی دیگر جاری می شود.		

احکام انواع استحاضه

زن مستحاضه در استحاضه قلیله، باید علاوه بر تعویض پنبه یا تطهیر آن برای هر نماز وضو بگیرد. مستحاضه در استحاضه متوسطه علاوه بر تعویض پنبه یا تطهیر آن و وضو برای هر نماز، باید یکبار در روز غسل کند. نزد فقهاء معروف است که این غسل باید قبل از نماز صبح انجام شود. و برای همه نمازهای آن روز کافی است.

مستحاضه در استحاضه کثیره علاوه بر تعویض پنبه یا تطهیر آن و وضو برای هر نماز، باید سه بار در روز غسل کند. یک غسل برای نماز صبح، دیگری برای نماز ظهر و عصر و سومین غسل برای نماز مغرب و عشاء. برخی معتقدند در این نوع استحاضه همان غسل برای نمازها کافی است و گرفتن وضو واجب نیست.

تطبیق

الاستحاضة و بعض احکامها

استحاضه و برخی احکام آن

الاستحاضة دم يخرج في غير وقت العادة الشهرية و الولادة، و ليس من جرح أو بكاره.

استحاضه خونی است که در غیر وقت عادت ماهیانه خارج می شود، و (منشا آن) جراحت یا (پارگی پرده) بکارت نیست.

ویکون فی الغالب أصفر باردا رقیقا لاحرقه فيه عكس دم الحيض

خون استحاضه غالباً زرد، سرد، رقیق و برعکس خون حیض بدون سوزش است.

ولا حدّاً لقليله ولا لكثيره ولا يلزم فصل أقل الطهر بين أفراده.

و حدی برای مقدار کم و زیادش وجود ندارد و لازم نیست بین افرادی که کمترین زمان پاکی فاصله بیافتد.

دم الاستحاضة على أقسام ثلاثة: قليل لا يغمس القطنه، و كثير يغمسها و لا يسيل، و أكثر يغمسها و يسيل.

خون استحاضه سه قسم است: قلیل که خون در پنبه نفوذ نمی کند، و کثیر که خون در آن نفوذ می کند و (از آن) جاری نمی شود، و اکثر که خون در آن نفوذ می کند و (از آن) جاری می شود.

و المشهور ان حكم الأول وجوب الوضوء لكل صلاة مع تبديل القطنه او غسلها.

و مشهور این است که حکم استحاضه قلیله، وجوب وضو است برای هر نماز همراه با تغییر پنبه یا شستن آن.

و حكم الثاني مضافاً إلى ما ذكر الاغتسال مرة واحدة. و المعروف كونه قبل صلاة الصبح.

و حکم کثیر علاوه بر آنچه ذکر شد (تغییر پنبه یا شستن آن و وضو برای هر نماز) یکبار غسل کردن است. و معروف (بین فقهاء) این است که غسل باید قبل از نماز صبح باشد.

و حكم الثالث مضافاً إلى ما ذكر الاغتسال ثلاث مرّات لصلاة الصبح و الظهرين و العشاءين. و قيل بعدم وجوب الوضوء في القسم المذكور.

و حکم اکثر علاوه بر آنچه ذکر شد (تغییر پنبه یا شستن آن و وضو برای هر نماز) سه بار غسل کردن است برای نماز صبح، نماز ظهر و عصر و نماز مغرب و عشاء. و گفته شده وضو در استحاضه اکثر واجب نیست.

SCO2→18:11

بررسی ادله احکام استحاضه

دلیل تعریف استحاضه

گفتیم استحاضه خونی است که در غیر وقت عادت ماهیانه و در غیر زمان ولادت خارج می شود و منشا آن زخم یا پاره شدن پرده بکارت نیست.

این تعریف از واضحات و وجدانیات است. هر کس می تواند با بررسی موارد خون زنانه به این تعریف برسد.

دلیل صفات خون استحاضه

دلیل صفاتی چون زردی، سردی، رقیق بودن و بد و ن سوزش بودن برای خون استحاضه برگرفته از روایاتی مانند صحیحہ حفص بن بختری^۱ است که در بحث حیض گذشت.

دلیل حدّ اقل و اکثر نداشتن استحاضه

خون استحاضه در قلّت و کثرت حدّ خاصّی ندارد. استحاضه می تواند یک لحظه یا چندین روز باشد. بر خلاف حیض است که کمترین آن سه و بیشترین زمانش ده روز است.

دلیل عدم حد استحاضه، اطلاق روایات است. روایاتی که به موضوع استحاضه پرداخته اند هیچ سخنی از حد به میان نیاورده اند، به خلاف روایات حیض که برای آن محدوده مشخص کرده اند.

دلیل عدم اعتبار فاصله بین دو استحاضه

بین دو حیض باید اقلّ طهر که ده روز است فاصله شود، در غیر این صورت خون دوم حیض نیست. اما در استحاضه چنین شرطی وجود ندارد، بنابراین لازم نیست بین دو استحاضه زمان خاصی فاصله شود. دلیل عدم اعتبار فاصله بین دو استحاضه مانند بحث قبل، اطلاق روایات است.

تطبيق

و المستند فی ذلک:

و دلیل مباحث استحاضه:

۱- اما تحديد دم الاستحاضة بما ذکر، فهو من الامور الواضحة الوجدانية.

اما تعريف خون استحاضه به آنچه ذکر شد، پس آن از امور واضح و وجدانی است.

۲- و اما كونه بما ذكر من الصفات، فلصحيحة حفص بن البختري -التي تقدمت الاشارة لها في الحيض- و غيرها.

و اما اینکه استحاضه آن صفات مذکور را دارد، پس به دلیل صحیحہ حفص بن بختری -که اشاره به آن در حیض گذشت- و غیر آن صحیحہ است.

۳- و اما انه لا حدّ لقليله و لا لكثيره، فإطلاق الأخبار.

و اما اینکه حدّی برای کم و زیاد استحاضه وجود ندارد، پس به دلیل اطلاق اخبار است.

۴- و اما عدم اعتبار فصل أقل الطهر بين أفراده، فإطلاق الأخبار أيضا.

و اما معتبر نبودن فاصله کمترین دوران پاکی بین افراد خون استحاضه، پس آن نیز به دلیل اطلاق اخبار است.

^۱ . وسائل الشیعة باب ۳ من أبواب الحيض حديث ۲.

چکیده

۱. نزدیکی با حائض حرام است. دلیل این حرمت آیه شریفه قرآن است که به صراحت دستور داده است: به زنان در ایام حیض نزدیک نشوید تا اینکه پاک شوند.
۲. بر اساس اصل عملی استصحاب مجرد قطع شدن خون حیض بپای جواز نزدیکی با زن کافی نیست و تا زن غسل نکرده نمی‌توان با او نزدیکی کرد.
۳. در مورد جواز نزدیکی با زن قبل از غسل، دو دسته روایت وجود دارد. دسته اول تصریح به جواز و دسته دوم با استفاده از صیغه نهی، ظهور در حرمت دارد. بر اساس قواعد اصولی، نص بر ظاهر مقدم است. بنابراین دسته دوم حمل بر کراهت می‌شود.
۴. دلیل یکسانی غسل حیض و جنابت علاوه بر روایت این است که غسل جنابت از مسائل مورد ابتلا در آن زمان بوده است. بنابراین اگر کیفیتی متفاوت با غسل جنابت داشت، باید بدون شک در منابع روایی سخنی از آن به میان می‌آمد.
۵. استحاضه خونی است که در غیر وقت عادت ماهیانه و در غیر زمان ولادت خارج می‌شود و منشا آن زخم یا پاره شدن پرده بکارت نیست.
۶. خون استحاضه بر خلاف حیض غالباً زرد رنگ، رقیق و بدون سوزش است و در قلت و کثرت حد معینی ندارد. همچنین لازم نیست بین دو استحاضه یک پاکی فاصله شود.
۷. استحاضه بر سه قسم است: قلیله که تنها ظاهر پنبه خونی می‌شود. متوسطه که خون به داخل پنبه نفوذ می‌کند. و کثیره که خون از سوی دیگر جاری می‌شود.
۸. زن در استحاضه قلیله، علاوه بر تغییر پنبه یا تطهیر آن، برای هر نماز باید وضو بگیرد. در متوسطه علاوه بر تغییر پنبه یا تطهیر آن و وضو برای هر نماز، باید یکبار در روز، قبل از نماز صبح غسل کند.
۹. مستحاضه کثیره علاوه بر تغییر پنبه یا تطهیر آن و وضو برای هر نماز، باید سه بار در روز غسل کند. یک غسل برای نماز صبح، دیگری برای نماز ظهر و عصر و سومین غسل برای نماز مغرب و عشاء.
۱۰. دلیل اینکه استحاضه در قلت و کثرت حد خاصی ندارد و همچنین عدم اعتبار فاصله بین دو استحاضه، اطلاق روایات است.